

EØS-KOMITEENS BESLUTNING

nr. 269/2019

25. oktober 2019

om endring av EØS-avtalens protokoll 31 om samarbeid på særlige områder utenfor de fire friheter

EØS-KOMITEEN HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, heretter kalt EØS-avtalen, særlig artikkel 86 og 98,

og ut fra følgende betraktninger:

- 1) Den europeiske union, Island og Norge er forpliktet til å redusere sitt samlede utslipp av klimagasser med sikte på å holde den globale temperaturøkningen godt under 2 °C sammenlignet med førindustrielt nivå og tilstrebe å begrense den til 1,5 °C over førindustrielt nivå.
- 2) Samarbeidet mellom partene i EØS-avtalen bør utvides til å gjelde europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/841 av 30. mai 2018 om tilføyelse av utslipp og opptak av klimagasser fra arealbruk, arealbruksendring og skogbruk i klima- og energirammen for 2030, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013 og beslutning nr. 529/2013/EU⁽¹⁾.
- 3) Samarbeidet mellom partene i EØS-avtalen bør utvides til å gjelde europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/842 av 30. mai 2018 om medlemsstatenes bindende årlige reduksjoner av klimagassutslipp i tidsrommet 2021–2030 som bidrag til klimatiltak for å oppfylle forpliktelse i henhold til Paris-avtalen, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013⁽²⁾.
- 4) Samarbeidet mellom partene i EØS-avtalen bør utvides til å gjelde visse bestemmelser i europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/1999 av 11. desember 2018 om styringen av energiunionen og klimatiltakene, om endring av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 663/2009 og (EF) nr. 715/2009, europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF, 98/70/EF, 2009/31/EF, 2009/73/EF, 2010/31/EU, 2012/27/EU og 2013/30/EU, rådsdirektiv 2009/119/EF og (EU) 2015/652, og om oppheving av europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013⁽³⁾, som er avgjørende for gjennomføringen av forordning (EU) 2018/841 og (EU) 2018/842.
- 5) Samarbeidet mellom partene i EØS-avtalen bør utvides til å gjelde visse bestemmelser i europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013 av 21. mai 2013 om en ordning for overvåking og rapportering av klima-

⁽¹⁾ EUT L 156 av 19.06.2018, s. 1.

⁽²⁾ EUT L 156 av 19.06.2018, s. 26.

⁽³⁾ EUT L 328 av 21.12.2018, s. 1.

gassutslipp og for rapportering av andre opplysninger på nasjonalt plan og unionsplan som er relevante for klimaendring, og om oppheving av vedtak nr. 280/2004/EF⁽⁴⁾, som er avgjørende for gjennomføringen av forordning (EU) 2018/842.

- 6) Samarbeidet mellom partene i EØS-avtalen bør utvides til å gjelde visse bestemmelser i Kommisjonens gjennomføringsforordning (EU) nr. 749/2014 av 30. juni 2014 om struktur, format og framgangsmåte for framlegging og gjennomgåelse av innrapporterte opplysninger fra medlemsstatene i henhold til europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013⁽⁵⁾, som er avgjørende for gjennomføringen av forordning (EU) 2018/842.
- 7) Ved denne beslutning tar Island og Norge grep for å oppfylle utslippsreduksjonsmålet på minst 40 % reduksjon av klimagassutslipp innen 2030 sammenlignet med nivåene i 1990.
- 8) Denne beslutning berører ikke måten Paris-avtalen innlemmes på i EU, på Island og i Norge.
- 9) Budsjettspørsmål er ikke en del av EØS-avtalen. Anvendelse av artikkel 5 nr. 6 i forordning (EU) 2018/842 berører derfor ikke EØS-avtalens virkeområde.
- 10) EFTAs overvåkingsorgan bør samarbeide tett med Europakommisjonen når det er påkrevd at det skal utføre oppgaver som gjelder Island og Norge i henhold til denne beslutning.
- 11) EFTAs overvåkingsorgans og EFTA-domstolens myndighet i henhold til denne beslutning er begrenset til de forpliktelser som med dette er inngått.
- 12) EØS-avtalens protokoll 31 bør derfor endres for å gjøre et slikt utvidet samarbeid mulig –

TRUFFET DENNE BESLUTNING:

Artikkel 1

I EØS-avtalens protokoll 31 artikkel 3 (Miljø), etter nr. 7, skal nytt nr. 8 lyde:

”8. a) Island og Norge vil oppfylle sine respektive reduksjonsmål for klimagassutslipp i tidsrommet fra 1. januar 2021 til 31. desember 2030 i samsvar med følgende rettsakter:

- **32018 R 0841**: Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/841 av 30. mai 2018 om tilføyelse av utslipp og opptak av

⁽⁴⁾ EUT L 165 av 18.6.2013, s. 13.

⁽⁵⁾ EUT L 203 av 11.7.2014, 23.

klimagasser fra arealbruk, arealbruksendring og skogbruk i klima- og energirammen for 2030, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013 og beslutning nr. 529/2013/EU (EUT L 156 av 19.6.2018, s. 1).

Forordningens bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

i) I artikkel 6 nr. 2 skal ordene '30 år' for Island forstås som '50 år'.

ii) I artikkel 8 nr. 7 skal nytt ledd lyde:

'EFTA-statene skal oversende sine reviderte foreslåtte referansenivåer for skog for tidsrommet 2021–2025 til EFTAs overvåkingsorgan senest ni måneder etter ikrafttredelsesdatoen for EØS-komiteens beslutning nr. 269/2019 av 25. oktober 2019. EFTAs overvåkingsorgan skal offentliggjøre de foreslåtte referansenivåene for skog oversendt til Overvåkingsorganet fra EFTA-statene.

iii) Artikkel 13 nr. 2 bokstav a) skal, når det gjelder EFTA-statene, forstås som følger:

'EFTA-statene har framlagt en strategi som fastsatt under for sektoren for arealbruk, arealbruksendring og skogbruk med et perspektiv på minst 30 år, som også inkluderer pågående eller planlagte særlige tiltak for å sikre bevaring eller styrking, etter hva som er relevant, av karbonsluk og -reservoarer i skog.

1. Innen 1. januar 2020 skal hver EFTA-stat utarbeide og framlegge for EFTAs overvåkingsorgan sin strategi for sektoren for arealbruk, arealbruksendring og skogbruk med et perspektiv på minst 30 år. EFTA-statene bør, dersom det er nødvendig, oppdatere disse strategiene innen 1. januar 2025.

2. EFTA-statenes strategier skal bidra til å:

a) oppfylle EFTA-statenes forpliktelser i henhold til FN's rammekonvensjon om klimaendring og Paris-avtalen til å redusere menneskeskapt utslipp av klimagasser og øke opptak av klimagasser i karbonsluk og til å fremme økt karbonbinding,

b) oppfylle målet i Paris-avtalen om å holde den globale temperaturøkningen godt under 2 °C sammenlignet med førindustrielt nivå og tilstrebe å begrense den til 1,5 °C over førindustrielt nivå,

c) oppnå langsiktige reduksjoner i klimagassutslippene og økt opptak i karbonsluk i den grad det er relevant for LULUCF-sektoren, i samsvar med målet, innenfor rammen av de reduksjonene som ifølge FNs klimapanel (IPCC) er nødvendige for å redusere EFTA-statenes klimagassutslipp på en kostnadseffektiv måte og øke opptak av klimagasser i karbonsluk i bestrebelsene på å nå temperaturmålene i Paris-avtalen for å oppnå en balanse mellom menneskeskapte utslipp fordelt på kilder og opptak av klimagasser fordelt på karbonsluk i annen halvdel av dette århundret, på en rettferdig måte og innenfor rammen av bærekraftig utvikling og innsatsen for å utrydde fattigdom.

3. EFTA-statenes strategier skal omfatte:

a) utslippsreduksjoner og økte opptak i arealbruk, arealbruksendring og skogbruk (LULUCF), idet det tas hensyn til bioenergi og biomaterialer fra denne sektoren,

b) tilknytning til andre nasjonale langsiktige mål, planer og andre politiske strategier og tiltak, i den grad det er relevant for arealbruk, arealbruksendring og skogbruk.

4. EFTA-statene skal omgående informere og gjøre sine respektive strategier med eventuelle oppdateringer tilgjengelige for allmennheten.

5. EFTAs overvåkingsorgan skal vurdere om EFTA-statenes strategier er tilstrekkelig for å dokumentere oppfyllelse i henhold til denne artikkel.

6. EFTA-statenes strategier for sektoren for arealbruk, arealbruksendring og skogbruk bør inneholde elementene som fastsatt nedenfor:

A. OVERSIKT OG PROSESS FOR UTVIKLING AV STRATEGIENE

A.1. Sammendrag

A.2. Juridisk og politisk sammenheng, herunder eventuelle foreslåtte delmål for 2040 og 2050

B. INNHOLD

B.1. AREALBRUK, AREALBRUKSENDRING OG SKOGBRUK (LULUCF)

B.1.1. Prosjekterte utslippsreduksjoner og økte opptak innen 2050

B.1.2 I den grad det er mulig, forventede utslipp fordelt på kilder og på de enkelte klimagassene

B.1.3. Forespeilede muligheter for utslippsreduksjoner og styrking av karbonsluk

B.1.4. Tilpasningspolitikk og -tiltak, i den grad det er relevant for bevaring eller styrking, etter hva som er relevant, av karbonsluk og -reservoarer i skog

B.1.5 Aspekter knyttet til markedets etterspørsel etter biomasse fra skogbruk og innvirkning på avvirkingen

B.1.6. Om nødvendig, detaljer om modellberegning (herunder antagelser) og/eller analyser, indikatorer osv.’

iv) I artikkel 15 nr. 2 skal nytt ledd lyde:

’Den sentrale forvalteren skal ha myndighet til å utføre oppgavene nevnt i denne artikkel når EFTA-stater er berørt. EFTAs overvåkingsorgan skal underrettes dersom den sentrale forvalteren blokkerer en transaksjon som berører eller er gjennomført av EFTA-statene.’

v) I tabellen i vedlegg II tilføyes følgende:

’Island	0,5	10	2
Norge	0,1	10	5’

vi) I tabellen i vedlegg III tilføyes følgende:

’Island	1990
Norge	1990’

vii) I vedlegg IV avsnitt A bokstav g) skal nytt ledd lyde:

’Når det gjelder EFTA-statene, skal referansenivået for tidsrommet 2021–2025 være i samsvar med framskrivningene rapportert til Det europeiske miljøbyrået på frivillig grunnlag i henhold til forordning (EU) nr. 525/2013 og, for Island, også i henhold til den bilaterale avtalen mellom Island og Den europeiske union og dens medlemsstater om Islands deltakelse i den felles oppfyllelse av Den europeiske unions, dens medlemsstaters og Islands forpliktelser i den andre for-

pliktellesperioden i Kyoto-protokollen til De forente nasjoners rammekonvensjon om klimaendring⁽⁶⁾.’

viii) I tabellen i vedlegg VII tilføyes følgende:

’Island	-0,0224	-0,0045
Norge	-29,6	-35,5’

- **32018 R 0842:** Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/842 av 30. mai 2018 om medlemsstatenes bindende årlige reduksjoner av klimagassutslipp i tidsrommet 2021-2030 som bidrag til klimatiltak for å oppfylle forpliktelsene i henhold til Parisavtalen, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013 (EUT L 156 av 19.6.2018, s. 26).

Forordningens bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

i) I artikkel 4 nr. 3, når det gjelder EFTA-statene, skal nytt ledd lyde:

’For å fastsette de årlige utslippstildelingene for årene fra 2021 til 2030 i tonn CO₂-ekvivalenter som angitt i nr. 1 og 2 i denne artikkel, vil 2005 som basisår for utslippstildelingene for 2030, når det gjelder EFTA-statene, være basert på forskjellen mellom de samlede klimagassutslippene i 2005 fra den omfattende gjennomgåelsen, der CO₂-utslipp fra luftfart blir regnet som null, og de stasjonære utslippene i Den europeiske unions ordning for handel med utslippskvoter (EU ETS) for 2013 slik de er rapportert i del B i tillegget til EØS-komiteens beslutning nr. 152/2012 av 26. juli 2012⁽⁷⁾, tilpasset med verdiene for potensial for global oppvarming vedtatt i en delegert rettsakt nevnt i artikkel 26 nr. 6 bokstav b) i forordning (EU) 2018/1999 eller med de som ble identifisert ved den fjerde vurderingsrapporten (AR4) fra IPCC fram til den delegerte rettsakten får anvendelse. Tallene for de stasjonære utslippene innenfor rammene av EU ETS for 2005 slik de er registrert i EØS-komiteens beslutning nr. 152/2012 (AR2) og de samme tallene med oppdaterte verdier for potensial for global oppvarming (AR4), som det skal tas hensyn til når de årlige utslippstildelingene for årene fra 2021 til 2030 skal fastsettes i henhold til denne artikkel, er fastsatt i dette tillegget.’

ii) I vedlegg IV tilføyes følgende:

⁽⁶⁾ EUT L 207 av 4.8.2015, s. 1.

⁽⁷⁾ EUT L 309 av 8.11.2012, s. 38, og EØS-tillegget nr. 63 av 8.11.2012, s. 43.

'Tillegg

EFTA-statenes tall for de stasjonære utslippene innenfor rammene av EU ETS for 2005 slik de er registrert i EØS-komiteens beslutning nr. 152/2012 (AR2), og de samme tallene med oppdaterte verdier for potensial for global oppvarming (AR4), som det skal tas hensyn til når de årlige utslippstildelingene for årene fra 2021 til 2030 skal fastsettes i henhold til artikkel 4 nr. 3:

Tabell 1: 2005 ETS-utslipp for Norge:

Klimagasser (i tonn)	CO₂-ekvivalenter (AR2)	CO₂-ekvivalenter (AR4)	N₂O/PFK
CO₂	23 090 000	23 090 000	
N₂O	1 955 000	1 880 000	6 308
PFK	829 000	955 000	
CF₄			116,698
C₂F₆			7,616
Samlet	25 874 000	25 925 000	

Tabell 2: 2005 ETS-utslipp for Island:

Klimagasser (i tonn)	CO₂-ekvivalenter (AR2)	CO₂-ekvivalenter (AR4)	N₂O/PFK
CO₂	909 132	909 132	
PFK	26 709	31 105	
CF₄			3,508
C₂F₆			0,424
Samlet	935 841	940 237	

- iii) I artikkel 6 nr. 1 skal ordene '100 millioner EU ETS-kvoter' forstås som '107 millioner EU ETS-kvoter'.
- iv) I artikkel 12 nr. 2 skal nytt ledd lyde:

'Den sentrale forvalteren skal ha myndighet til å utføre oppgavene nevnt i denne artikkel når EFTA-stater er berørt. EFTAs overvåkingsorgan skal underrettes dersom den sentrale forvalteren blokkerer en transaksjon som berører eller er gjennomført av EFTA-statene.'

v) I tabellen i vedlegg I tilføyes følgende:

'Island	- 29 %
Norge	- 40 %'

vi) I tabellen i vedlegg II tilføyes følgende:

'Island	4 %
Norge	2 %'

vii) I tabellen i vedlegg III gjøres følgende endringer:

a. I tabellen tilføyes følgende:

'Island	0,2
Norge	1,6'

b. Tallet '280' for største mengde i alt skal forstås som '281,8'

- **32018 R 1999:** Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/1999 av 11. desember 2018 om styringen av energiunionen og klimaatiltakene, om endring av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 663/2009 og (EF) nr. 715/2009, europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF, 98/70/EF, 2009/31/EF, 2009/73/EF, 2010/31/EU, 2012/27/EU og 2013/30/EU, rådsdirektiv 2009/119/EF og (EU) 2015/652, og om oppheving av europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013 (EUT L 328 av 21.12.2018, s. 1).

Forordningens bestemmelser som skal få anvendelse, er oppført nedenfor, og skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

i) Bare følgende bestemmelser i forordningen får anvendelse:

Artikkel 2 nr. 1–10, artikkel 2 nr. 12–13, artikkel 2 nr. 15–17, artikkel 18, artikkel 26 nr. 2–7, artikkel 29 nr. 5 bokstav b), artikkel 37–42, artikkel 44 nr. 1 bokstav a), artikkel 44 nr. 2–3, artikkel 44 nr. 6, artikkel 57–58 og vedlegg V–VII og XII–XIII.

ii) Artikkel 2 nr. 1–10, artikkel 2 nr. 12–13 og artikkel 2 nr. 15–17 skal, i henhold til dette nummer, få anvendelse for EFTA-statene bare i den grad de gjelder gjennomføring av forordning (EU) 2018/841 og (EU) 2018/842.

iii) Artikkel 26 nr. 4 skal, når det gjelder EFTA-statene, forstås som følger:

‘Island og Norge skal innen 15. april hvert år framlegge for EFTAs overvåkingsorgan en kopi av de endelige dataene for klimagassfortegnelsene rapportert til sekretariatet til FNs rammekonvensjon om klimaendring i samsvar med nr. 3.’

iv) Artikkel 41 skal, når det gjelder EFTA-statene, få anvendelse bare i den grad bestemmelsene eller deler av bestemmelsene nevnt i artikkelen er henvist til eller fastsatt i EØS-komiteens beslutning nr. 269/2019 av 25. oktober 2019.

v) Når det gjelder EFTA-statene, skal følgende punktum tilføyes etter artikkel 42 første punktum:

‘Det europeiske miljøbyrået skal bistå EFTAs overvåkingsorgan bare i organets arbeid som gjelder artikkel 18, artikkel 26 nr. 2–7, artikkel 29 nr. 5 bokstav b), artikkel 37–39 og artikkel 41.’

- **32013 R 0525:** Europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013 av 21. mai 2013 om en ordning for overvåking og rapportering av klimagassutslipp og for rapportering av andre opplysninger på nasjonalt plan og unionsplan som er relevante for klimaendring, og om oppheving av vedtak nr. 280/2004/EF (EUT L 165 av 18.6.2013, s. 13).

Forordningens bestemmelser som skal få anvendelse, er oppført nedenfor, og skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

i) Bare følgende bestemmelser i forordningen får anvendelse:

Artikkel 7 og artikkel 19 nr. 1 og 3.

ii) Artikkel 7 og artikkel 19 nr. 1 og 3 skal, i henhold til dette nummer, få anvendelse for EFTA-statene bare i den grad de gjelder gjennomføring av forordning (EU) 2018/842.

- **32014 R 0749:** Kommisjonens gjennomføringsforordning (EU) nr. 749/2014 av 30. juni 2014 mandag 30. juni 2014 om struktur, format og framgangsmåte for framlegging og gjennomgåelse av innrapporterte opplysninger fra medlemsstatene i henhold til

europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 525/2013 (EUT L 203 av 11.7.2014, s. 23).

Forordningens bestemmelser som skal få anvendelse, er oppført nedenfor, og skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

- i) Bare følgende bestemmelser i forordningen får anvendelse:

Artikkel 3–5, 7–10, 12–14, 16, 29, 32–34 og 36–37 og vedlegg I–VIII og tabell 2 i vedlegg XVI.
 - ii) Artikkel 3–5, 7–10, 12–14, 16, 29, 32–34 og 36–37 og vedlegg I–VIII og tabell 2 i vedlegg XVI skal, i henhold til dette nummer, få anvendelse for EFTA-statene bare i den grad de gjelder gjennomføring av forordning (EU) 2018/842.
- b) I henhold til artikkel 79 nr. 3 i EØS-avtalen får del VII (Bestemmelser om organene) i EØS-avtalen anvendelse for dette nummer.
 - c) EØS-avtalens protokoll 1 om gjennomgående tilpasning skal få tilsvarende anvendelse for dette nummer.
 - d) Henvisninger til Unionens regelverk, rettsakter, regler, politiske strategier og tiltak i rettsaktene samt bestemmelser som det vises til i eller som omfattes av dette nummer, skal få anvendelse i den grad og den form nevnte regelverk, rettsakter, regler, politiske strategier og tiltak er innlemmet i EØS-avtalen.
 - e) Island og Norge skal delta fullt ut i arbeidet til Komiteen for klimaendringer i henhold til de rettsakter og bestemmelser som det vises til i eller som omfattes av dette nummer, men skal ikke ha stemmerett.
 - f) Dersom Kommisjonen rådspør sakkyndige utpekt av medlemsstatene i henhold til rettsaktene og bestemmelsene som det vises til i eller som omfattes av dette nummer, skal den rådspørre sakkyndige utpekt av EFTA-statene på samme grunnlag.
 - g) Det europeiske miljøbyrået skal bistå EFTAs overvåkingsorgan i organets arbeid i henhold til forordning (EU) 2018/841 og (EU) 2018/842.
 - h) Dette nummer får ikke anvendelse for Liechtenstein.”

Artikkel 2

Denne beslutning trer i kraft 26. oktober 2019 eller dagen etter at EØS-komiteen har mottatt alle meddelelser etter EØS-avtalens artikkel 103 nr. 1(*), alt etter hva som inntreffer sist.

(*) Forfatningsrettslige krav angitt.

Artikkel 3

Denne beslutning skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

Utferdiget i Brussel, 25. oktober 2019.

For EØS-komiteen

Gunnar Pálsson

Formann

UOFFISIELL OVERSETTELSE

Erklæring fra Island og Norge
om nasjonale planer i forbindelse med EØS-komiteens beslutning
nr. 269/2019 av 25. oktober 2019

Island og Norge vil, på frivillig grunnlag, utvikle nasjonale planer som beskriver hvordan Island og Norge akter å oppfylle de forpliktelsene de har påtatt seg ved å inkludere følgende rettsakter i EØS-avtalens protokoll 31:

- Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/841 av 30. mai 2018 om tilføyelse av utslipp og opptak av klimagasser fra arealbruk, arealbruksendring og skogbruk i klima- og energirammen for 2030, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013 og beslutning nr. 529/2013/EU (LULUCF-forordningen) og
- Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/842 av 30. mai 2018 om medlemsstatenes bindende årlige reduksjoner av klimagassutslipp i tidsrommet 2021-2030 som bidrag til klimatiltak for å oppfylle forpliktelsene i henhold til Paris-avtalen, og om endring av forordning (EU) nr. 525/2013 (Innsatsfordelingsforordningen).

Island og Norge vil utvikle sine respektive nasjonale planer og gjøre dem tilgjengelige for EU-medlemsstatene, Europakommisjonen, EFTAs overvåkingsorgan og allmennheten innen 31. desember 2019.

Planene vil inneholde følgende hovedelementer:

- et sammendrag av planen,
- en oversikt over gjeldende nasjonal klimapolitikk,
- en beskrivelse av det nasjonale innsatsfordelingsmålet og LULUCF-forpliktelsen,
- en beskrivelse av de viktigste eksisterende og planlagte politikker og virkemidler som forutses for å oppnå innsatsfordelingsmålet og LULUCF-forpliktelsen,
- en beskrivelse av dagens nasjonale klimagassutslipp og -opptak samt framskrivninger for innsatsfordelingsmålet og LULUCF-forpliktelsen basert på allerede eksisterende politikker og virkemidler,
- en vurdering av virkningene til de planlagte nasjonale politikkene og virkemidlene for å oppfylle innsatsfordelingsmålet og LULUCF-forpliktelsen, med en sammenligning av framskrivningene basert på eksisterende politikker og virkemidler og en beskrivelse av samspillet mellom eksisterende og planlagte politikker og virkemidler.